

Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka

Medijska konvergencija i publika

Sedmo predavanje – *Novi oblici (dez)informisanja*

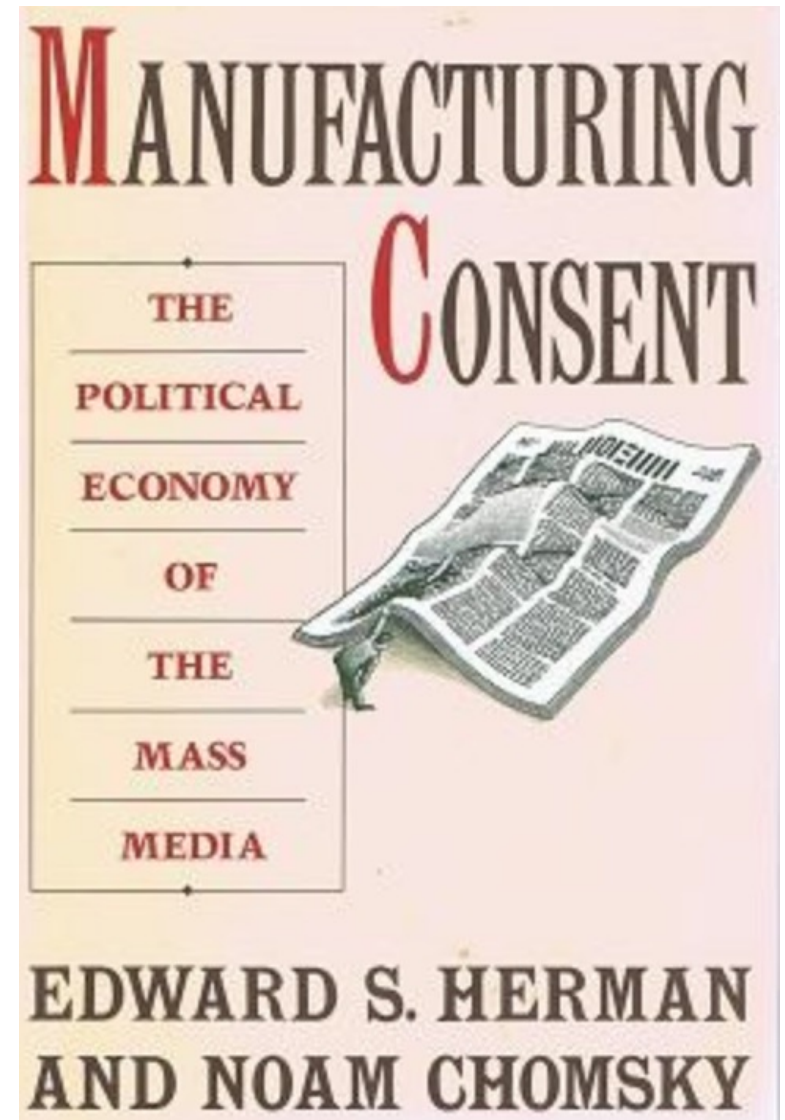
20. novembar 2023. godine

Propaganda (Herman i Čomski)

- Model propagande po Edvardu Hermanu i Noamu Čomskom (1988) jedan je od najtemeljnijih pokušaja da se objasni uticaj medija na publiku
- Herman i Čomski su smatrali da postoje određeni filteri kroz koje prolaze medijske informacije prije nego li dođu do medijske publike
- Ti filteri su:
 1. **Vlasništvo** (korporativni interesi vlasnika medija su na prvom mjestu, sve što je protivno tome se cenzuriše);
 2. **Oglašavanje** (od koga mediji zavise finansijski);
 3. **Izvori** (biraju se izvori koji ojačavaju vladajuću politiku);
 4. **“Odbrana”** (negativne reakcije na medijski sadržaj u vidu npr. tužbi);
 5. **Anti-komunistička ideologija** (aktuelno u periodu stvaranja njihovog propagandnog modela, uoči sloma komunizma).

Propaganda (Herman i Čomski)

- U današnjem dobu medijske konvergencije, veliku važnost imaju filteri vlasništva i oglašavanja
- *“Nadmetanje za oglašivače je postalo intenzivnije, a granice između uredništva i marketinških odjeljenja dodatno su oslabile”* (Herman 2003, nav. prema: Dwyer 2010, 127).
- *“Iako nove medijske tehnologije imaju veliki potencijal za demokratsku komunikaciju, malo je razloga za očekivati da će internet služiti demokratskim ciljevima* (Herman 2003, nav. Prema: Dwyer 2010, 127).”

Filter “odbrane”

- Kako medije možemo demotivirati da istražuju teme koje su od javnog interesa? Kojim mehanizmima?

SLAPP tužbe

- Pojam SLAPP tužbe (*Strategic Lawsuit Against Public Participation*) odnosno **strateške tužbe usmjerene protiv učešća javnosti**, javlja se osamdesetih godina u SAD-u.
- Pring (1989) je u svom radu prvi kategorisao SLAPP tužbu kroz četiri preduslova:
- **Prvi preduslov** je da mediji imaju za cilj da utiču na postupanje organa javne vlasti;
- **Drugi preduslov** je da je podnesena tužba usmjerena protiv takve javne participacije;
- **Treći preduslov** je da je tužba usmjerena protiv novinara/ke ili medija koji ni na koji način nijesu politički povezani sa organima javne vlasti;
- **Četvrti preduslov** je da sadržaj takve javne participacije, tj. govora mora biti od izuzetnog društvenog ili javnog značaja.

SLAPP tužbe

- SLAPP tužba može biti podnijeta protiv bilo kojeg fizičkog ili pravnog lica, ali su novinari/ke i mediji prve mete s obzirom na ulogu koju imaju u otvaranju pitanja od javnog interesa (Zdravković 2022).

SLAPP tužbe

- Ono što razlikuje SLAPP tužbu od uobičajene tužbe, po shvatanju stručnjaka/kinja medijskog prava, jeste **motiv i efekat** koji ona proizvodi (Zdravković 2022)
- SLAPP tužbe imaju širi cilj od kažnjavanja onih koji su se “zamjerali” kritičkim pisanjem ili nekim drugim oblikom javnog izražavanja ili angažovanja, a to je **obeshrabrivanje od daljeg istraživanja pitanja koja su u javnom interesu**.
- Osim na tužene, SLAPP tužbe imaju posredne efekte i na širu javnost kojoj pokazuju sa kakvim će se pritiscima suočiti oni koji se “previše” bave javnim interesom.

SLAPP tužbe

- Karakteristika SLAPP tužbi protiv medija je i **nesrazmjerno visoko postavljena visina tužbenog zahtjeva**, koja je usmjerena na uvećanje troškova postupka, sve u cilju zastrašivanja i cenzure medija.
- Evropski sud za ljudska prava u Strazburu u svojim presudama uporno ukazuje da veliki iznosi naknade štete u slučajevima klevete imaju upravo efekat zastrašivanja (**chilling effect**) (Independent News and Media and Independent Newspapers Ireland Limited v Ireland, para. 114).

SLAPP tužbe

- Crnogorsko zakonodavstvo **ne** prepoznaje mehanizam SLAPP tužbi
- Ne postoji uporedna praksa koja bi u ovoj oblasti mogla pomoći donošenju adekvatnih rješenja u Crnoj Gori jer nijedna država Evropske unije do sada nije usvojila zakon protiv SLAPP tužbi.

Novi oblici (dez)informisanja

Transformacija medijske industrije

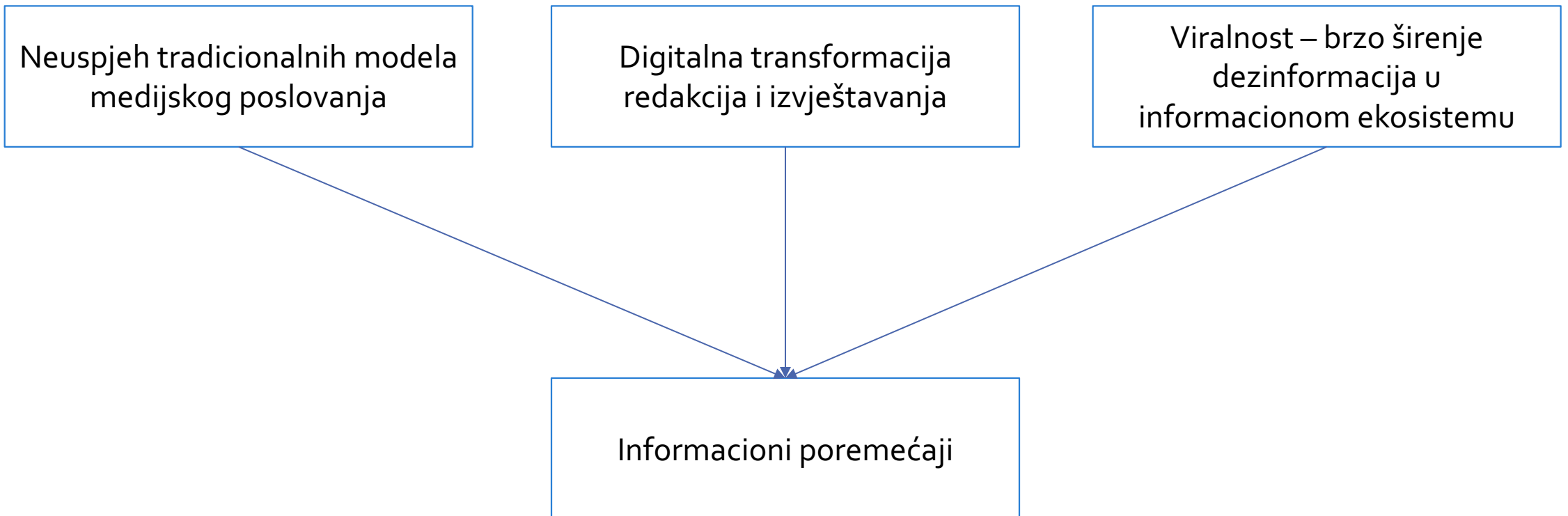
- Doba digitalnih medija se tretiralo kao “zlatna era novinarstva”
- To viđenje digitalne transformacije medija, praćeno je i stavom da je medijska konvergencija ubrzala medijsku manipulaciju i stvorila niz novih oblika “**informacionih poremećaja**” (Wardle & Derakhshan 2017).

“Informacioni poremećaji”

1. Rast onlajn propagande i erozija povjerenja u medije;
2. Nedovoljan uspjeh digitalnog oglašavanja – onlajn mediji su manje atraktivni oglašivačima od društvenih mreža (najveći broj oglašivača je na Gugl i Fejsbuk platformi);
3. Medijska konvergencija stvara pritisak da se što više sadržaja proizvede u što kraćem roku, što rezultira i nekvalitetnim sadržajem i gubitkom novinarskih poslova;
4. Ciljano onlajn uznemiravanje koje je usmjereno naročito ka novinarkama i ka njihovim izvorima;
5. Različiti pojedinci su ohrabreni da proizvode sadržaj, zaobiđu standardne novinarske procedure i nadmeću se za pažnju.

Šta je rezultat?

- Granice između činjenica, zabave, reklama, laži i fikcije su sve nejasnije
- Kada se objave lažne vijesti, sistem za dijeljenje informacija na društvenim mrežama (koji zavisi od međusobne razmjene), često učini sadržaj viralnim
- **Sadržaj je nemoguće povući**, čak iako ga novinari i drugi fakt čekeri uspješno razotkriju

Uzroci informacionih poremećaja
(Posetti et al. 2021)

Neuspjeh tradicionalnih modela medijskog poslovanja

- Medijska konvergencija i digitalizacija medija dovela je do drastičnog pada u klasičnom oglašavanju
- Medijska publika se sve više seli na onlajn sferu, a društvene mreže su, u odnosu na medije, poželjnije oglašivačima
- Finansijska neodrživost novih medija dovela je do:
 1. Smanjivanja finansijskih resursa unutar redakcija;
 2. Velikog pritiska da se informacije što prije objavljuju što rezultira smanjenim kvalitetom medijskog sadržaja;
 3. Smanjene uredničke obrade medijskog sadržaja;
 4. Oslanjanja na prikriveno oglašavanje čime se dodatno umanjuje povjerenje publike.

Digitalna transformacija redakcija i izvještavanja

- Bez obzira na brojne prednosti koje multimedijalno izvještavanje i medijska konvergencija imaju za novinarstvo, ti procesi su paralelno ubrzali “informacijske poremećaje”

Digitalna transformacija redakcija i izvještavanja

- Negativni efekti digitalne transformacije su sljedeći:
 1. Mnogi novinari/ke sada imaju zadatak da istovremeno proizvode sadržaj za više platformi (od onlajn do štampanih), što dodatno smanjuje vrijeme dostupno za proaktivno izvještavanje;
 2. Od novinara/ki se sve više očekuje da objavljuju sadržaj bez prethodne uredničke i lektorske provjere;
 3. “Digital first” strategija povećava greške u medijskom diskursu;
 4. „Prvo objavi, a kasnije provjeri“ - novinari/ke objavljuju priče na svojim društvenim mrežama kako bi zadovoljili potrebu publike za vijestima u realnom vremenu (tvitovanje uživo, Facebook Live i slično). Te objave su najčešće bez uredničke provjere;
 5. Previše se vodi račna o analitici – klikovima, šerovima, a premalo o kvalitetu.

Viralnost – brzo širenje dezinformacija u informacionom ekosistemu

1. **Uspon publike** - digitalno doba je označilo „prelazak alata za proizvodnju sadržaja na ljude koji su prethodno bili publika, praksa koja se naziva **produsage** (production + usage)” (naglasak: J.D, Bruns 2008, nav. prema: Posetti et al. 2021)
2. **Pojava društvenih mreža** – interakcija novinara sa publikom se povećava, prije se dobijaju informacije “sa terena”, povjerenje sa publikom se brže izgrađuje, ali se i stvaraju “eho komore”

Šta su nedostaci?

1. Dezinformacije će postati viralne jer eho komore i emocionalne reakcije (**confirmation bias**) podstiču njihovo dalje širenje;
2. Politički akteri društvene mreže koriste kao kanal za ostvarenje svog uticaja;
3. Senzacionalističke informacije se brze šire;
4. Dezinformacije se ne mogu lako povući ili ispraviti;
5. Publika sve teže razlikuje vijest od dezinformacije;
6. Nepripremljenost redakcija da se nose sa dezinformacijama;
7. Novinarska profesija se sve više degradira i daje se legitimitet onima koji je napadaju.

Posljedice „informativnog poremećaja“ za novinarstvo

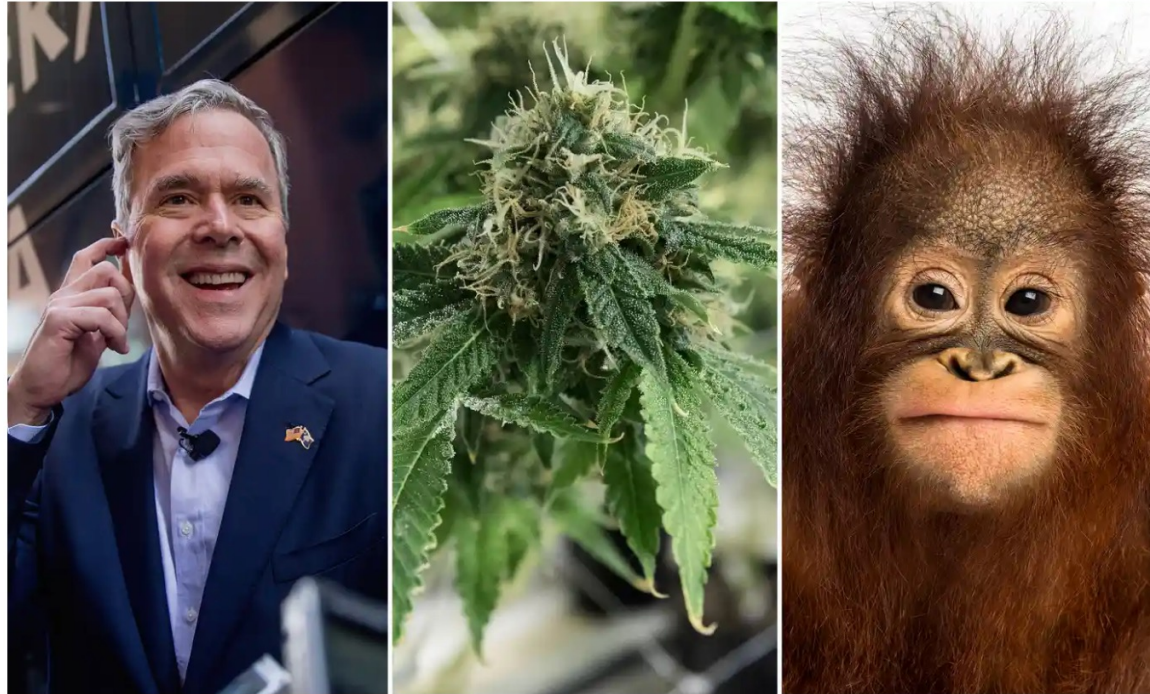
1. Pad povjerenja u medije i sve češće prisustvo obmanjujućeg sadržaja – u kojem je teško razlikovati činjenice od stava;
2. Pritisak za poslovni model novinarstva – smanjeno povjerenje u medije rezultira time da publika novosti traži na društvenim mrežama, što smanjuje potražnju za informacijama u medijima, a to smanjuje i prihod medija;
3. Strože kažnjavanje i zlonamjerno ciljanje novinara/ki pod izgovorom da se suzbijaju dezinformacije.

Kako se mediji bore
protiv informacionih
poremećaja?

2016 miscellany Donald Trump

Can you spot the 'real' fake news story? - quiz

We've mixed some of the most prominent fake news of the year with some other rubbish we just made up. Try and spot the difference ...

📷 In the news in 2016 - possibly: Jeb Bush, Marijuana and an orangutan. Composite: Getty Images

Izvor: <https://www.theguardian.com/theguardian/2016/dec/28/can-you-spot-the-real-fake-news-story-quiz>

NiemanLab

ABOUT

SUBSCRIBE

BUSINESS MODELS

MOBILE

AUDIENCE

AGGREGATION

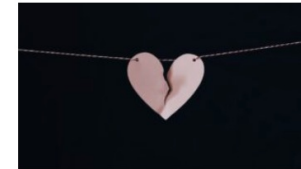
REPORTING

TRANSLATIONS

FUEGO

A snap election (and global worries over fake news) spur fact-checking collaborations in Japan

“Arguments on a daily basis”: How couples who disagree politically navigate news

MARK CODDINGTON AND SETH LEWIS

Meet Nightshade, a

lzvor: <https://www.niemanlab.org/2017/10/a-snap-election-and-global-worries-over-fake-news-spur-fact-checking-collaborations-in-japan/>

Vox's journalism is free, because we believe that everyone deserves to understand the world they live in. Reader support helps us do that. Can you chip in to help keep Vox free for all?

Yes,
I'll
Give

POLITICS

BIG TECH

META

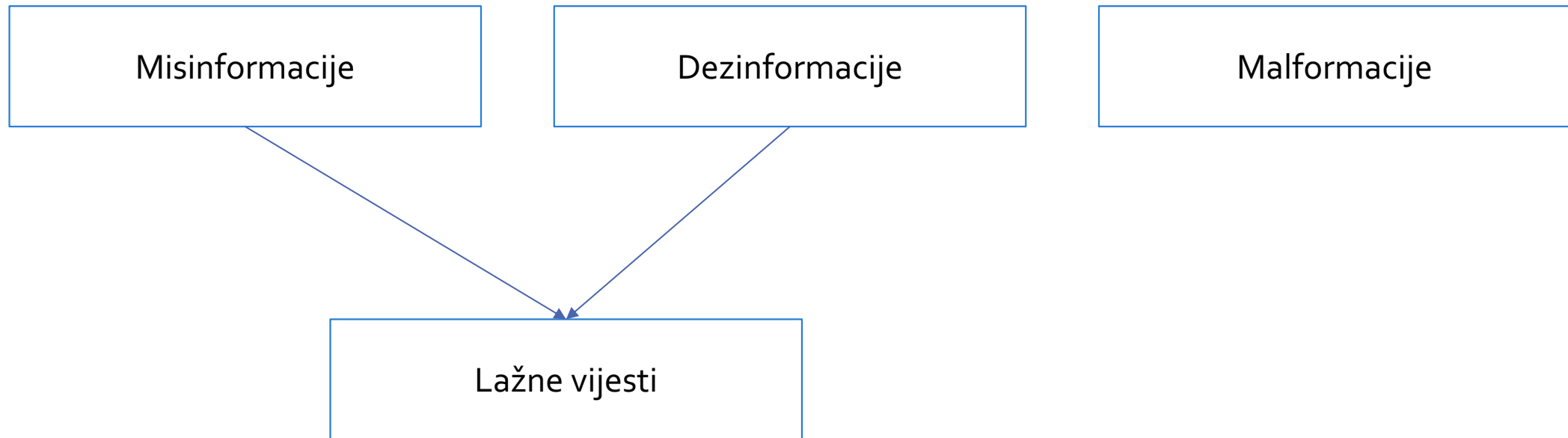
The Facebook and Cambridge Analytica scandal, explained with a simple diagram

A visual of how it all fits together. They're now shutting down.

By Alvin Chang | @alv9n | alvin@vox.com | Updated May 2, 2018, 3:25pm EDT

Izvor: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2018/3/23/17151916/facebook-cambridge-analytica-trump-diagram>

- Šta su lažne vijesti?

Vrste informacionih poremećaja

Lažne vijesti

- Lažne vijesti se odnose na netačne informacije i dezinformacije, odnosno na misinformacije (netačne informacije prenete **bez** namjere da se naudi) i na dezinformacije (netačne i izmanipulisane (poluistinite) informacije prenete **sa** namjerom da se naudi)

LE SOIR 14° min 4" -0.08% BEL 20 16/02 10:15

Actu Sports Culture Économie Débats Blogs Images

Actu Monde France

Penelopegate: pas de classement sans suite pour François Fillon Tensions à Paris, en marge d'une manifestation en soutien à Théo

Recommander Partager 2 420 Tweeter G+ 15 in Share 5 69

Emmanuel Macron, candidat préféré de l'Arabie Saoudite à l'élection présidentielle

Atp
Mis en ligne mercredi 24 février 2017, 23h11
Emmanuel Macron

Dezinformacija

29

Misinformacija

Vrste dezinformacija

- **Izmišljeni (fabrikovani) sadržaj:** Sadržaj koji je potpuno lažan, u njemu nema ništa istinito i autentično

**Save Time
Avoid The Line**

Vote from home.

**Text "Hillary" to 59925
and we'll make history together**

This November 8th.

MUST BE 18 OR OLDER TO VOTE. ONE VOTE PER PERSON. MUST BE A LEGAL CITIZEN OF THE UNITED STATES.
VOTE BY TEXT NOT AVAILABLE IN GUAM, PUERTO RICO, ALASKA OR HAWAII. PAID FOR BY HILLARY FOR PRESIDENT 2016.

 +4
View gallery

- **Obmanjujući sadržaj:** istinit sadržaj kojim se manipuliše radi obmane – selekcijom fotografija, ugla fotografisanja, odabirom izjava, statistikom koja podržava obmanjujuću namjeru i slično. Tehnika najbliža frejmingu

SVET

15

Rusima preti opasnost; Udružuju se Ukrajina, NATO i...

Ukrajina je saopštila da će zajedno proizvoditi i razvijati teško naoružanje i vojnu opremu sa najmanje šest država članica NATO.

IZVOR: TANJUG | SUBOTA, 19.11.2022. | 15:34 -> 15:48

Ukrajina: Proizvodićemo oružje sa šest NATO članica

Ukroboronprom je naveo da je pokrenuo proizvodnju municije kalibra 122 i 152 mm, kao i mina 120 mm po NATO tehnologiji, što bi, kako je istaknuto, trebalo da smanji zavisnost Ukrajine od artiljerijske isporuke iz inostranstva.

- **Lažno predstavljanje:** kad se uz članke potpisuju novinari koji te članke nijesu napisali i koriste logotipi organizacija na snimcima ili fotografijama koje one nijesu napravile. Ovaj vid dezinformacije takođe uključuje i pripisivanje izjava određenim ljudima, a da te izjave nikada nijesu dali.

YourNewsWire.com

News. Truth. Unfiltered.

[HOME](#)[NEWS ▾](#)[HEALTH](#)[SCI/ENVIRONMENT](#)[TECHNOLOGY](#)[ENTERTAINMENT](#)[CONSPIRACIES](#)[CONTACT US](#)[CONTACT US](#)[TERMS OF USE](#)[PRIVACY](#)[ADVERTISE](#)[HEADLINES >](#)

[February 5, 2018] 27 Teen Gymnasts Molested By Larry Nassar While FBI Ignored

Denzel Washington: Trump's Election Saved Us From 'Orwellian Police State'

🕒 February 3, 2018 👤 Baxter Dmitry 📁 Entertainment 💬 52

✔ Fact Check

Did Denzel Washington Say Trump's Election Saved Us From an 'Orwellian Police State'?

The quote attributed to the famed actor was fabricated by a disreputable web site.

By **Bethania Palma**

Published Feb 5, 2018

UNPRESIDENTED

ENDING CRISIS, TRUMP HASTILY DEPARTS WHITE HOUSE

On May 1, barely six months after the midterm elections, Donald Trump appears to have abandoned the White House and abdicated his role as president. He issued no formal statement, though four White House aides — who spoke on the condition of anonymity — claim they found a napkin on the president's desk in the Oval Office on the evening of April 30, scrawled in red ink with the following message: "Blame Crooked Hillary & Hflor & the Fake News Media."

By Lisa Chung · 2 hours ago

"Finally!" say women

From #MeToo to 'You're Fired'

Donald Trump would have done well to read some history — after all, the 1789 women's march on Versailles helped to spark the French Revolution, and the 1917 International Women's Day March helped bring about the abdication of Russian Tsar Nicholas II.

By Simone Williamson

How DC stepped up to shut down

Former President Trump slips into a private car in the wee hours of the morning.

Pres. Pence begins 'clipped duck' term

"I suspect that 50 years from now Mike Pence will be regarded primarily as the answer to a trivia question," said Josephine Ellis, the Pulitzer Prize-winning presidential biographer. "And it will seem an unfairly obscure question, at that."

By Elodie Lewis

The actions that turned the tide

Celebrations break out worldwide as Trump era ends

Worldwide, impromptu street parties popped up in major cities and small towns as people realized the American president had fled. As news spread of what appeared to be the first U.S. presidential resignation since Richard Nixon, crowds from Buenos Aires to Cape Town waved American flags, played American music, and congratulated the United States.

By Sara Gabriel Ramos

Today's Paper

Download PDF of today's paper

Antisemitism was rising online. Then Elon Musk's X supercharged it.

After neo-Nazi protests in Charlottesville, white supremacists were confined mostly to fringe websites. Musk's purchase of Twitter changed that.

By Elizabeth Dwoskin, Taylor Lorenz, Naomi Nix and Joseph Menn

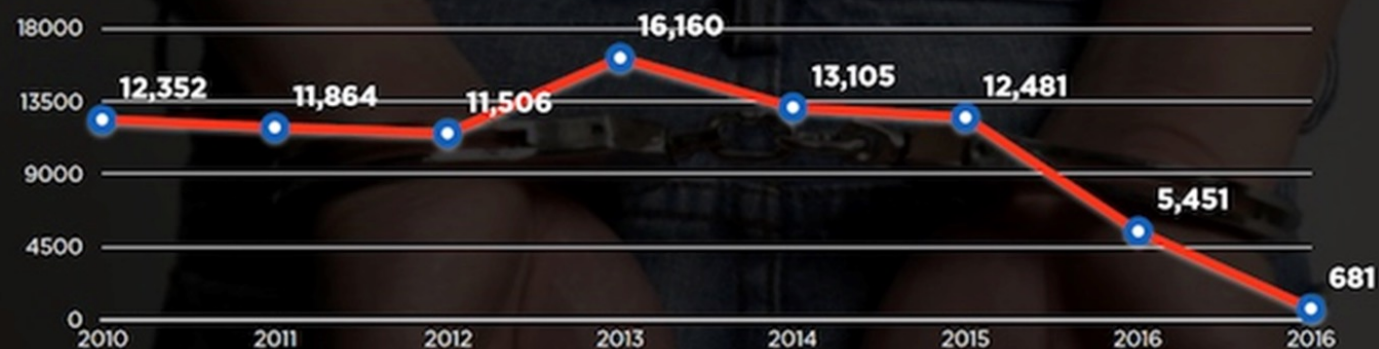

(Elizabeth Frantz for The Post)

IV

- **Netačan kontekst:** Činjenično tačne informacije, koje su stavljene u pogrešan kontekst

NUMBER OF MURDER AND HOMICIDE CASES REPORTED (2010- AUG 3, 2016)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 JAN-JUNE	2016 JULY 1 - AUG3
Total Murder + Homicide	12,352	11,864	11,506	16,160	13,105	12,481	5,451	681
Average/Daily	34	32	32	44	36	34	30	20

Source: PNP Directorate for investigative and detective management

Izvor: <https://money.cnn.com/2016/08/08/media/drudge-report-hillary-clinton-fall/index.html>

V

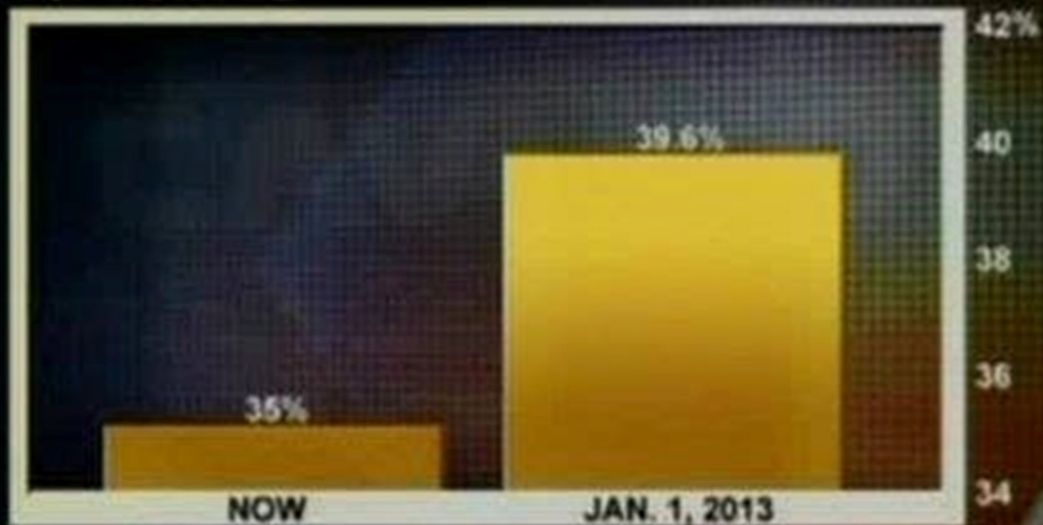
- **Satira i parodija:** Šaljive, ali lažne priče koje se mogu shvatiti kao istinite. Satira i parodija su u kategoriji dezinformacija **samo** kada nijesu označene kao takve.

VI

- **Lažno povezivanje:** Kada naslovi, vizuelni prikazi ili natpisi ne odražavaju sadržaj

IF BUSH TAX CUTS EXPIRE

TOP TAX RATE

8:01 p ET

FOX
BUSINESS

TOP STORIES

TECHNOLOGY

CONSUMER

WITH THE JUSTICE DEPARTMENT AND ACQUIRES FULL T

DOW 13008.68 ∇ 64.33

S&P 1379.32 ∇ 5.98

NASDAQ 2939.52 ∇ 6.32

COST OF GAS

NATIONAL AVERAGE

SOURCE: AAA FUEL GAUGE REPORT

PAY... THE STRIKE, WHICH BEGAN LAST WEEK, IS

DOW ▲ 45.79

VII

- **Prikriveno oglašavanje:** svaka vrsta promocije koja nije naznačena kao promotivni sadržaj

- **Propaganda:**

“Propaganda je

- **smišljeno, sistematsko i kontrolisano** širenje simbola
- od neke **političke grupe,**
- koja tim simbolima prikriva svoj **politički interes,**
- prikazujući ga kao **interes svih članova društva,**
- kako bi ih, **bez upotrebe fizičke prinude,**
- navela da **osjećaju, misle i čine** ono što odgovara političkim ciljevima te grupe,
- a da pri tome **vjeruju da slobodno donose odluke”** (Šušnjić 2001, 58).

Since Donald Trump Won The Presidency... Ford Shifts Truck Production From Mexico To Ohio

POLITICS November 14, 2016

PRINT EMAIL A- A+

Ford's heavy duty pickup trucks which used to be built in Mexico started rolling off an assembly line in Ohio this week.

That's good news for the 1,000 Ford workers in Ohio, who might have otherwise been out of work.

It's also good publicity for Ford (F), which has been under fire for investing so much in Mexico. In April, the automaker said it would invest \$2.5 billion in transmission plants in the Mexican states of Chihuahua and Guanajuato, creating about 3,800 jobs there.

Ford's south-of-the-border strategy has drawn heavy criticism from groups such as the United Auto Workers union and Republican presidential candidate Donald Trump.

The Avon Lake, Ohio, plant produced its first batch of Ford's full-size F-650 and F-750 pick up trucks on Wednesday.

Ford shifts truck production from Mexico to Ohio

by Chris Isidore @CNMONEY

August 17, 2015: 5:12 PM ET

Recommend 1.4M

Ford's heavy duty pickup trucks which used to be built in Mexico started rolling off an assembly line in Ohio this week.

That's good news for the 1,000 Ford workers in Ohio, who might have otherwise been out of work.

Social Surge - What's Trending

Tech leaders condemn Trump's immigrant ban

Guess where all those avocados come from

Trump supporters care about jobs, not voter fraud

Hot List

Gates Foundation's latest giveaway: \$279 million

The Merriam-Webster dictionary has become one of Trump's...

AI i manipulacija

- Uspon vještačke inteligencije (AI) takođe je iznjedrio nove oblike dezinformacija i misinformacija.
- Posljedično, pojavio se termin **“sintetički mediji”** koji ukazuje na vještačku proizvodnju, manipulaciju i modifikaciju podataka i multimedije automatizovanim sredstvima, posebno algoritmima vještačke inteligencije, da bi se promijenilo prvobitno značenje informacije.
- **„Sinteza govora“** je sposobnost AI-a da vještački proizvede ljudski govor.

Rješenja?

MIL – Media and Information Literacy (UNESCO, 2012)

Prepoznavanje informacije	Lociranje i pristup informaciji	Evaluacija informacije	Organizacija informacije	Svrha informacije	Etička diseminacija informacije
---------------------------	---------------------------------	------------------------	--------------------------	-------------------	---------------------------------

Razumijevanje uloge i funkcije medija	Razumijevanje uslova pod kojim mediji obavljaju svoju ulogu	Kritička analiza i evaluacija medijskog konteksta	Korišćenje medija za demokratsku participaciju	Građansko novinarstvo
---------------------------------------	---	---	--	-----------------------